

Davron ERMANOV,

O'zbekiston Milliy universiteti katta o'qituvchisi

E-mail: davron.ermanov@gmail.com,

Baxrom IBRATOV,

O'zbekiston Milliy universiteti katta o'qituvchisi

O'zMU professori H.Xudayqulov taqrizi asosida

SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA GAPIRISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

Аннотация

Maqolada sun'iy intellektning chet tilini o'rganish, ayniqsa gapirish ko'nikmasini rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi. Chatbotlar, talaffuzni tekshiruvchi ilovalar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari interaktiv muloqot yaratib, xatolarni aniqlash va individual tavsiyalar berishga yordam beradi. ELSA Speak, Speechling va Duolingo talaffuzni yaxshilashga, ChatGPT va Google Assistant esa interaktiv mashg'ulotlarga xizmat qiladi. Shuningdek, maqolada SI texnologiyalarining ta'limga integratsiyasi, samaradorligi va kelajakdagi rivoji muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, chet tilini o'rganish, gapirish ko'nikmasi, talaffuzni tekshirish, interaktiv muloqot, ELSA Speak, Speechling, Duolingo, ChatGPT, Google Assistant.

DEVELOPING SPEAKING SKILLS WITH THE HELP OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Annotation

This article examines AI's role in foreign language learning, especially in speaking skills. AI tools like chatbots, pronunciation apps, and automated assessments enhance interactive learning, error detection, and personalized feedback. Apps such as ELSA Speak, Speechling, and Duolingo aid pronunciation, while ChatGPT and Google Assistant support interactive learning. The article also explores AI's integration into education, assessing its impact and future potential for more flexible, personalized learning.

Key words: Artificial Intelligence, language learning, speaking skills, pronunciation check, interactive communication, ELSA Speak, Speechling, Duolingo, ChatGPT, Google Assistant.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация

Статья рассматривает роль ИИ в изучении языков, особенно в развитии навыков говорения. Чат-боты, приложения для произношения и автоматизированные оценки помогают учащимся в интерактивном обучении, выявлении ошибок и получении рекомендаций. ELSA Speak, Speechling и Duolingo улучшают произношение, а ChatGPT и Google Assistant поддерживают учебные занятия. Также анализируется интеграция ИИ в образование, его эффективность и перспективы персонализированного обучения.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, изучение языка, навыки говорения, проверка произношения, интерактивное общение, ELSA Speak, Speechling, Duolingo, ChatGPT, Google Assistant.

Kirish. Bugungi kunda chet tilini o'rganish jarayonida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ko'plab o'quvchilar grammatik bilim va lug'at boyligiga ega bo'lsalar ham, real muloqotda qiynaladilar (Ermanov D.R. and Tchourson R.R.F., 2023). Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari esa ushbu muammoni hal qilishda samarali vosita bo'lib, til o'rganuvchilarga interaktiv mashg'ulotlar, individual yondashuv (Miguel A.M.L., Dolores M.A. S. and Angela K.V.M.) va doimiy fikr-mulohaza olish imkoniyatini taqdim etmoqda. SI yordamida ishlab chiqilgan chatbotlar, talaffuzni tekshiruvchi ilovalar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari gapirish jarayonini yanada qulay va samarali qiladi. Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining gapirish ko'nikmasini rivojlantirishga ta'siri, afzalliklari va qo'llash usullari tahlil qilinadi.

Sun'iy intellekt va gapirish ko'nikmasini rivojlantirish

Gapirish ko'nikmasi til o'rganish jarayonining eng muhim jihatlaridan biri bo'lib, samarali muloqot qilish uchun zarurdir. (Ermanov) Grammatik bilim va lug'at boyligi muhim bo'lsa-da, amaliy muloqotsiz til o'rganish jarayoni to'liq bo'lmaydi. (DeRolf, 1995) CEFR tizimi bo'yicha gapirish kompetensiyasi ravonlik, grammatik to'g'rilik, talaffuz, lug'at boyligi va suhbatga moslashish kabi jihatlar orqali baholanadi. Shuningdek, gapirish tinglab tushunish, o'qish va yozish bilan uyg'un ravishda rivojlantirilishi kerak.

Sun'iy intellekt texnologiyalari til o'rganishda yangi imkoniyatlar yaratib, individual yondashuv, doimiy fikr-mulohaza va interaktiv mashg'ulotlarni ta'minlaydi. ChatGPT, Google Assistant va Duolingo kabi SI yordamchilari real muloqotni taqlid

qilib, gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Elsa Speak, Speechling va Mondly esa talaffuzni yaxshilashga yordam beradi. VRChat, FluentU va ImmerseMe kabi immersiv texnologiyalar chet tilida muloqot qilish tajribasini oshiradi. Umuman olganda, SI texnologiyalari til o'rganishni yanada samarali va qulay qilib, o'quvchilarga o'z ehtiyojlariga mos ravishda mashq qilish imkoniyatini taqdim etmoqda.

SI yordamida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish usullari

Sun'iy intellekt asosida ishlovchi ChatGPT, Google Bard va Duolingo Bot dasturlari til o'rganishda, ayniqsa, gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. ChatGPT tabiiyiroq va izchil suhbat olib borishda kuchli bo'lsa, Google Bard dolzarb ma'lumotlarni real vaqt rejimida taqdim etadi. ChatGPT ijodiy yozish va uzun suhbatlarda kontekstni saqlashda ustunlik qiladi, Google Bard esa Google xizmatlari bilan integratsiyalashganligi sababli tezkor ma'lumot olishda foydalidir.

Duolingo Bot foydalanuvchilarning javoblarini tahlil qilib, xatolarni tuzatish bo'yicha fikr-mulohaza bildiradi. SI dasturlari talabalar bilan jonli suhbat qilish, grammatik va talaffuz xatolarini aniqlash hamda fikr-mulohaza berish orqali til o'rganish jarayonini yanada samarali va interaktiv qiladi. Bu texnologiyalar o'quvchilarga istalgan vaqtda va joyda mustaqil mashq qilish imkonini taqdim etib, til o'rganishni qulay va qiziqarli qiladi.

Talaffuzni tekshirish va takomillashtirish

ELSA Speak, Speechling, va Say It: English Pronunciation kabi ilovalar til o'rganish jarayonida talaffuzni yaxshilashga yordam beradigan samarali vositalardir. Ushbu ilovalar sun'iy intellekt va ovozli tahlil texnologiyalaridan foydalangan holda foydalanuvchilarning talaffuzini real vaqt

rejimida tekshiradi, ularning so'z va iboralarni to'g'ri talaffuz qilishini nazorat qiladi. ELSA Speak ilovasi foydalanuvchining talaffuzidagi xatolarni aniqlab, tuzatishlar va mashqlar bilan fikr-mulohaza beradi, Speechling esa individual yondashuvni ta'minlab, talaffuz va nutqni yaxshilash uchun shaxsiy murabbiylar bilan hamkorlik qilish imkoniyatini yaratadi. Say It esa foydalanuvchiga aniq talaffuzni o'rganishga yordam berish uchun ovozli mashqlar va audio namunalardan foydalanadi. Bu ilovalar til o'rganish jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi, foydalanuvchilarga talaffuzni yaxshilash uchun qulay va individual yondashuvni ta'minlaydi.

Automatik fikr-mulohaza va baholash tizimlari

SI yordamida nutqni baholash va xatolarni ko'rsatish til o'rganishni osonlashtiradi. ELSA Speak va Speechling foydalanuvchining nutqini tahlil qilib, grammatik va talaffuz xatolarini aniqlaydi, shuningdek, mashqlar orqali ularni tuzatishga yordam beradi. SI tizimlari o'quvchilarga yutuqlarini kuzatish va aniq fikr-mulohaza olish imkonini berib, motivatsiyani oshiradi.

CEFR mezonlariga asoslangan avtomatik baholash tizimlari til o'rganish jarayonini obyektiv va samarali qiladi. Ular grammatik to'g'rilik, so'z boyligi, talaffuz va ifoda erkinligini baholab, o'quvchilarning til darajasini aniqlaydi. Avtomatik tizimlarning asosiy afzalligi – obyektivlik bo'lib, ular inson faktori ta'sirisiz aniq va standartlashtirilgan baholashni ta'minlaydi.

Sun'iy intellekt yordamida gapirishni o'rganishning afzalliklari

SI cheksiz muloqot imkoniyatini yaratadi. ChatGPT, Google Assistant, va Duolingo Bot kabi ilovalar foydalanuvchilarga har qanday vaqtda va joyda muloqot qilish imkonini beradi. Ushbu dasturlar bilan foydalanuvchi doimiy ravishda interaktiv suhbatda bo'lishi mumkin, bu esa uning tilni o'rganishdagi ishtiyoqini va motivatsiyasini oshiradi. SI yordamida ishlovchi virtual suhbatdoshlar 24/7 faol bo'lib, foydalanuvchilarga o'z nutqini mashq qilish, yangi so'z va iboralarni o'rganish, hamda talaffuzni yaxshilash imkoniyatini taqdim etadi, bu esa o'rganish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi.

ChatGPT, Google Assistant va Duolingo Bot til o'rganuvchilarga o'z xatolarini tezda aniqlash va ularni to'g'rilash imkonini quyidagi usullar orqali yaratadi:

Tilshunoslik tahlili va real vaqt fikr-mulohaza (feedback) – Ushbu SI vositalari foydalanuvchilarning yozma va og'zaki nutqini avtomatik ravishda tahlil qilib, grammatik, lug'aviy va sintaktik xatolarni aniqlaydi hamda to'g'ri variantni taklif qiladi. Masalan, ChatGPT foydalanuvchining gaplarini tahlil qilib, xatolarni tushuntiradi va yaxshiroq ifodalash usullarini tavsiya qiladi.

Talaffuzni tekshirish va to'g'rilash – Google Assistant va Duolingo Bot ovozli kirishlarni qayta ishlash orqali foydalanuvchilarning talaffuzini tahlil qiladi. Duolingo Bot talaffuzdagi xatolarni ko'rsatib, foydalanuvchiga to'g'ri talaffuzni eshittiradi va uni qayta takrorlashni so'raydi.

Interaktiv suhbat orqali mashq qilish – ChatGPT va Google Assistant foydalanuvchiga real muloqot muhiti yaratib, u bilan tabiiy ravishda suhbat quradi. Agar foydalanuvchi xato qilsa, SI bu xatoni aniqlab, to'g'ri variantni ko'rsatadi yoki so'z birikmalarini yaxshiroq ifodalash usullarini tavsiya qiladi.

Kontekstga mos tavsiyalar – Sun'iy intellekt foydalanuvchining nutqini tushunib, kontekstga mos to'g'rilashlar va qo'shimcha misollar taqdim etadi. Masalan, Duolingo Bot muloqot davomida qaysi so'z yoki jumla foydalanuvchi uchun murakkab bo'lsa, uni soddalashtiradi yoki batafsil tushuntiradi.

Avtomatlashtirilgan baholash va rivojlanish monitoringi – Ushbu texnologiyalar foydalanuvchilarning oldingi natijalarini saqlab, ularning taraqqiyotini kuzatib boradi. Masalan, Duolingo foydalanuvchining oldingi xatolarini eslab qolib, kelajakda ularni takror ko'rsatmaslik yoki o'rganish uchun qo'shimcha mashqlar taqdim etish funksiyasiga ega.

Ushbu vositalarning barchasi SI yordamida foydalanuvchilarning xatolarini tezda aniqlash, ularga tushunarli tushuntirish berish va individual o'rganish jarayonini yanada samarali qilish imkonini yaratadi.

Shuningdek, ChatGPT, Google Assistant va Duolingo Bot orasida ChatGPT individual ehtiyojlarga eng mos ravishda maxsus mashqlar va suhbatlar taqdim eta oladi. Buning asosiy sabablari:

Shaxsiy yondashuv – ChatGPT foydalanuvchining til darajasi va maqsadlariga mos mashqlar va suhbat mavzularini yaratishi mumkin.

Moslashuvchan suhbatlar – Foydalanuvchining javoblariga qarab, suhbat yo'nalishini real vaqt rejimida o'zgartiradi.

Ixtisoslashgan mashqlar – Grammatik, talaffuz va lug'at boyligini rivojlantirish uchun individual topshiriqlar taklif qiladi.

Til o'rganishni optimallashtirish – Oldingi xatolar asosida tushuntirish va mustahkamlash uchun yangi misollar taqdim etadi.

Google Assistant umumiy ma'lumot berishga mo'ljallangan bo'lib, til o'rganuvchilarga moslashgan maxsus mashqlar yaratmaydi. Duolingo Bot foydalanuvchining javoblariga asoslanib mashqlar taklif qilsa-da, cheklangan ssenariylarga asoslanadi. Eng moslashuvchan sun'iy intellekt vositasi ChatGPT bo'lib, u foydalanuvchining darajasi, xatolari va o'rganish uslubiga mos suhbat va mashqlar yaratishi mumkin.

Xatolar ustida ishlash va doimiy fikr-mulohaza olish til o'rganish jarayonining ajralmas qismidir, chunki xatolar o'rganishning tabiiy qismi sifatida yangi ko'nikmalarni shakllantiradi (Ermanov D. R., 2024). Sun'iy intellekt tizimlari, masalan, ELSA Speak va Speechling, foydalanuvchining nutqidagi xatolarni tezda aniqlaydi va ularga individual fikr-mulohaza taqdim etadi.

ELSA Speak va Speechling ikkalasi ham talaffuzni yaxshilashga qaratilgan, lekin ELSA Speak foydalanuvchining har bir xatosini chuqur tahlil qilib, nima noto'g'ri ekanligini tushuntirish va qanday tuzatish kerakligini ko'rsatish bo'yicha yaxshiroq hisoblanadi.

ELSA Speak afzalliklari

Tovush darajasida tahlil – ELSA har bir so'z va tovushni fonetik jihatdan tahlil qilib, qaysi tovush noto'g'ri talaffuz qilinganini aniqlaydi va uni to'g'ri aytish bo'yicha aniq tavsiyalar beradi.

Vizual tahlil va ko'rsatmalar – Foydalanuvchiga talaffuzi qanday farq qilayotganini grafik yordamida ko'rsatadi va qaysi joyni yaxshilash kerakligini tushuntiradi.

Real vaqtli feedback – Foydalanuvchi gapirgandan so'ng, darhol xatolarni aniqlab, ularni qanday to'g'rilash kerakligini tushuntiradi.

Individuallashtirilgan darslar – ELSA foydalanuvchining xatolariga asoslanib, unga moslashtirilgan mashqlarni taklif qiladi.

Speechling afzalliklari

Bepul ovoz yozish va tahlil qilish – Foydalanuvchi o'z ovozini yozib, mutaxassis (odam) tomonidan baholanish imkoniyatiga ega.

Tovushni taqlid qilish mashqlari – Speechling asl nutq namunalari tinglash va taqlid qilish imkonini beradi, bu esa aksentni kamaytirishga yordam beradi.

Yozma va og'zaki feedback olish – Ba'zi premium xizmatlar orqali mutaxassislar tomonidan aniq tushuntirish va tavsiyalar olinadi.

Agar avtomatik ravishda har bir xatoni chuqur tahlil qilish va qanday to'g'rilashni ko'rsatish muhim bo'lsa, ELSA Speak yaxshiroq. Chunki u sun'iy intellekt yordamida har bir tovushni baholab, foydalanuvchiga to'g'ri talaffuzni o'rgatadi. Agar inson tomonidan baholangan feedback va ko'proq tinglab-taqlid qilish mashqlari kerak bo'lsa, Speechling foydali bo'lishi mumkin, lekin u real vaqtli avtomatik tahlil va aniqlik jihatidan ELSA Speak darajasiga yetmaydi. Shu sababli, talaffuz xatolarini aniq tahlil qilish va ularni qanday to'g'rilashni ko'rsatish bo'yicha ELSA Speak yaxshiroq tanlovdir.

Doimiy fikr-mulohaza olish nafaqat o'quvchilarni xatolarini tushunishga yordam beradi, balki ularga o'zlarini yaxshilash uchun aniq yo'l-yo'riqlarni taqdim etadi (Nunung Nurhayati and Tri Wintolo Apoko). SI tizimlari, masalan, Duolingo Bot va Speechling o'quvchilarga o'z xatolarini tuzatishda yordam beradigan mashqlarni, talaffuzni yaxshilashga qaratilgan interaktiv o'yinlar va testlarni taqdim etadi. Shuningdek, sun'iy intellekt tizimlari o'quvchilarni to'g'ri

so'zlash tarzini o'rganishda qo'llab-quvvatlaydi, ularga har bir nutq amaliyotidan so'ng doimiy fikr-mulohaza beradi. Bu jarayon o'quvchilarga doimiy ravishda o'zlarini sinab ko'rish, xatolarni aniqlash va tuzatish orqali o'z til ko'nikmalarini mustahkamlash imkoniyatini beradi.

Til o'rganishda individual yondashuvni shakllantirish o'quvchilarning ehtiyojlari, qiziqishlari va o'rganish uslublarini hisobga olishni anglatadi (Abdolmehdi Riazati & Mohammad Javad Riasati, 2008). Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari, masalan, Duolingo, ELSA Speak va Speechling kabi dasturlar, foydalanuvchilarning til darajasiga moslashtirilgan individual mashqlar va tavsiyalar taqdim etadi. Bu tizimlar har bir o'quvchining rivojlanish jarayonini kuzatib boradi, uning xatolarini tahlil qiladi va shaxsiy fikr-mulohaza beradi. Natijada, o'quvchilar o'z qiziqishlariga mos ravishda o'rganishni davom ettirishi mumkin, bu esa til o'rganish jarayonini samarali va qulay qiladi. SI yordamida individual yondashuv o'quvchining til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, chunki ular o'zlariga mos bo'lgan mashqlarni bajarib, o'z darajalarida muvaffaqiyat qozonishlari mumkin.

Talabalarining ishonchini oshirish va psixologik to'siqlarni kamaytirish til o'rganish jarayonida juda muhim ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari, masalan, ChatGPT va Duolingo Bot, talabalar bilan interaktiv muloqotni ta'minlab, ularga o'z nutqlarini xavfsiz va qulay muhitda mashq qilish imkoniyatini beradi. Bu dasturlar, foydalanuvchilarni xatolaridan qo'rqmasdan suhbatlashishga undaydi va xatolarni to'g'rilashda ularni ruhlantiradi. O'quvchilarga real vaqt rejimida fikr-mulohaza taqdim etish, ularning muvaffaqiyatlarini ta'kidlash va ularga to'g'ri yo'l-yo'riqlar ko'rsatish, ularning ishonchini oshiradi. Shuningdek, SI yordamida til o'rganish jarayonining interaktivligi va doimiy fikr-mulohaza olish psixologik to'siqlarni, masalan, gapirishda davomiylik va xatolarni tuzatishdan qo'rquvni kamaytirishga yordam beradi, bu esa talabalarni tilni o'rganishga yanada ishtiyoqliroq qiladi.

Sun'iy intellekt yordamida gapirishni o'rganishning cheklavlari va muammolari

Sun'iy intellekt (SI) til o'rganishda foydali bo'lsa-da, inson murabbiyining o'rnini to'liq bosa olmaydi. SI avtomatik

fikr-mulohaza va interaktiv mashqlar orqali yordam beradi, biroq o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashishda cheklavlarga ega. Masalan, ChatGPT va Duolingo Bot grammatika va talaffuzni tekshira oladi, lekin kontekstni noto'g'ri tushunishi yoki ijodiy yondashuvni qabul qila olmasligi mumkin.

Shuningdek, SI samarali ishlashi uchun sifatli internet va zamonaviy texnologiyalar zarur. Texnik muammolar va resurs yetishmovchiligi ayrim hududlarda SI dan foydalanishni cheklaydi.

Amaliy tavsiyalar va kelajak istiqbollari

Til o'rganuvchilar SI vositalarini ehtiyojlariga mos tanlashlari lozim. Talaffuz uchun ELSA Speak, umumiy til ko'nikmalari uchun Duolingo yoki Busuu foydali bo'lishi mumkin. SI tizimlari ba'zan cheklangan javoblar berishi sababli, inson murabbiyining fikr-mulohazasi ham muhim.

O'qituvchilar SI dan dars materiallari tayyorlash, individual mashqlar yaratish va o'quvchilar muvaffaqiyatini tahlil qilishda foydalanishlari mumkin. Kelajakda SI til o'rganishni yanada interaktiv va shaxsiylashtirilgan qiladi, virtual va kengaytirilgan realiti esa immersiv o'rganish tajribasini taqdim etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellektning gapirish ko'nikmasini rivojlantirishdagi o'zni katta va muhim ahamiyatga ega. SI texnologiyalari, masalan, talaffuzni tahlil qilish, xatolarni to'g'rilash va doimiy fikr-mulohaza taqdim etish orqali til o'rganish jarayonini samarali va shaxsiylashtirilgan qiladi. Biroq, texnologiyalar va an'anaviy o'qitish usullarini uyg'unlashtirish zarur, chunki inson murabbiyining emotsional qo'llab-quvvatlashi, motivatsiya berish va individual yondashuvni ta'minlashda SI tizimlari hali to'liq o'zni bosa olmaydi. Kelajakda, til o'rganish jarayoni yanada rivojlanib, sun'iy intellekt va yangi texnologiyalar yordamida yanada innovatsion va interaktiv imkoniyatlar ochiladi. Virtual va kengaytirilgan realiti texnologiyalarining integratsiyasi, shuningdek, shaxsiylashtirilgan SI vositalari til o'rganishni yanada qulay, qiziqarli va samarali qilishi kutilmoqda. Bu esa til o'rganishning yangi ufoqlarini ochib, global miqyosda ta'limni rivojlantirishga xizmat qiladi.

АДАБИЁТЛАР

1. Abdolmehdi Riazati & Mohammad Javad Riasati. (2008). - Language Learning Style Preferences: A Students Case Study of Shiraz EFL Institutes . The Iranian EFL Journal, 156-182.
2. DeRolf, J. D. (24 March 1995). Experiences, English Communication Through Practical . Получено из The Internet TESL Journal: <http://iteslj.org/Articles/DeRolf-PracExper.html>
3. Ermanov D.R. and Tchiourson R.R.F. (12 April 2023 г.). Using Authentic Materials to Teach Speaking. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 04(04 April 2023), 52-60. Получено 3 02 2025 г., из https://www.researchgate.net/publication/369976732_CENTRAL_ASIAN_JOURNAL_OF_LITERATURE_PHILOSOPHY_AND_CULTURE_Using_Authentic_Materials_to_Teach_Speaking
4. Ermanov, D. R. (2024). Unlocking language learning success: Proven ways to beat anxiety in foreign language learners and ignite motivation. Ilm Sarchashmalari, 154-158.
5. Ermanov, D. R. (2024). Unlocking language learning success: Proven ways to beat anxiety in foreign language learners and ignite motivation. Ilm sarchashmalari, 154-158.
6. Miguel A.M.L., Dolores M.A. S. and Angela K.V.M. (2024). Integration of Artificial Intelligence in English Teaching. (CID, Ed.) doi:https://doi.org/10.37811/cli_w1046
7. Nunung Nurhayati and Tri Wintolo Apoko. (2024). The Role of Feedback in Motivating EFL Students in Vocational High School: A Qualitative Analysis of Students' Perceptions. Journal of English language and Education, 83-96.